

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2020.93.8>

УДК 821.161.2'05-6 Українка.08

ПРО «ТІЛЬКО» І НЕ ТІЛЬКИ В МОВОТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ: У ПОШУКАХ ІДІОСТИЛЮ

БОГДАН

Світлана Калениківна,

кандидат філологічних наук,
професор, завідувач кафедри
історії та культури української мови
Східноєвропейського національ-
ного університету імені Лесі Українки
просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025

E-mail: bohdan-s@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4831-2770>

Svitlana BOHDAN,

Ph.D. of Philology, Professor, Head
of the Department of History and
Culture of the Ukrainian Language
of Lesia Ukrainka Eastern European
National University
13 Volya Ave., Lutsk 43025, Ukraine
E-mail: bohdan-s@ukr.net

*У статті досліджено особливості використання лексеми **тільки** та варіанта **тільки** в ідіолекті Лесі Українки; на основі порівняння автографів і сучасних «канонічних» видань її текстів встановлено, що варіантність їх використання у художній та епістолярній мовотворчості має виразну кількісну перевагу на користь слова **тільки** в автографах, а факультативне вживання в сучасних виданнях зумовлене здебільшого втручаннями редакторів у авторський текст із мотивацією потреби уникнення такої варіантності або неправомірності зберігати виразно діалектну форму; простежено вплив таких коректур на стилістику авторського тексту Лесі Українки; обґрунтовано потребу відновлення й збереження в сучасних академічних виданнях її текстів, створених в інших мовних і правописних парадигмах, індивідуального стилю.*

Ключові слова: ідіолект, автограф, епістолярний текст, художній текст, слововжиток, ідіостиль.

Актуалізація досліджень індивідуального стилю відомих мовних особистостей – один із традиційних і водночас визначальних векторів сучасних лінгвоперсоналогічних студій, і не лише закордонних. У цьому контексті варто нагадати хоча б деякі дослідження, які з'явилися впродовж останніх десятиліть в українському мовознавстві. І хоча пріоритетними, як і раніше, в таких працях залишаються

насамперед мовні особистості та їхній ідіостиль, зреалізовані в художній мовотворчості (це, зокрема, монографії Н.І. Бойко і Л.І. Коткової (про В. Винниченка) [Бойко, Коткова 2017], Л.П. Гнатюк (про Г. Сковороду) [Гнатюк 2010], Н.С. Голікової (про П. Загребельного) [Голікова 2018], К.Ю. Голобородька (про О. Олеся) [Голобородько 2010], Н.С. Дужик (про М. Хвильового) [Дужик 2010], Т.А. Космеди (про І. Франка і Т. Шевченка) [Космеда 2006, 2012], Л.М. Мялковської (про І. Нечуя-Левицького) [Мялковська 2019] тощо), не можемо не зауважити виразну тенденцію щодо зміни й розширення функційного спектра таких студій (зокрема, актуалізацію вивчення мовних особистостей – авторів наукових текстів, епістолярних, релігійних, публіцистичних, офіційно-ділових). Дослідники все частіше прагнуть пізнавати (і успішно пізнають) поліфункційні вияви певної мовної особистості, яка змогла зреалізуватися в кількох функційно-стильових різновидах і таким чином якнайповніше виявила своє індивідуальне сприйняття, пізнання світу через слово й актуалізувала його посередництвом різних текстів. Власне тому сучасна ідіостилістика на рівні теоретичного осмислення наріжного поняття індивідуального стилю нарешті позбулася прокрустових тенет й обмеженості одним функційним стилем, беззастережно ствердивши давно очевидну реальність: індивідуальний мовний вияв притаманний будь-якій мовній особистості незалежно від функційно-стильової її самореалізації. Безсумнівно й те, що міра вияву її мовної неповторності й довершеності, чинники, що слугували передумовою цього, – це і є та проблематика, що потребує якнайпильнішого й системного вивчення. Саме такі праці уможливають пізнання всього спектра індивідуально-стильових доміант окремої мовної особистості. А тому в коло наукового пошуку сучасних мовознавців все частіше потрапляють мовні особистості, які донедавна перебували на периферії лінгвоперсонологійних студій, зокрема елітарна мовна особистість (як індивідуальна, так і колективна), реалізована в науковому дискурсі (праці П. О. Селігея [Селігей 2016], А.П. Романченко [Романченко 2019] тощо), мовна особистість діалектоносіїв – К.Д. Глуховцева [Глуховцева 2015], Є.М. Санченко [Санченко 2009] тощо.

Прикметно, що все настійніше в пошуку питомих індивідуально-стильових ознак мовної особистості, яка актуалізована в мовних парадигмах інших історичних координат, а не сучасних, виникає один із найбільш дискусійних моментів: доцільність і потреба адаптації її текстів до сучасних правописних норм. Якщо так, то чи не відбувається за такої ситуації зміна (руйнація?) реального індивідуального реєстру особистісної мовотворчості. Якщо ж – ні, то чи не стане це причиною комунікативних девіацій читання (і головне – сприймання) авторського тексту сучасним реципієнтом. Логічно й правомірно (як наслідок) постає потреба пошуку межі доречної (а головне – умотивованої) адаптації авторського тексту, створеного в інших правописних вимірах, а також оптимальних способів його актуалізації в сучасному мовному просторі.

Такі питання узвичаєно постають насамперед перед текстологами в ситуації підготовки академічних видань художніх творів. Але не менш важливі вони й для лінгвостилістики та лінгвоперсонології, які прагнуть відшукати й виокремити «питоменні» індивідуальні риси тієї чи тієї мовної особистості. Інакше дослідження індивідуального стилю й диференційних ознак мовної особистості на матеріалі «зредагованих» текстів ставить під сумнів не лишень їхню наукову доцільність і правомірність, а й створює передумови для очевидної фальсифікації дослідницького тексту: Очевидно й інше: такі праці завжди матимуть беззастережні похибки й не відтворюватимуть ні реального вербально-семантичного рівня мовної особистості, ні тим паче не зможуть стати основою вивчення когнітивних і мотиваційних засад та передумов її творення. Власне тому спробуємо крізь призму слововжитку окремої лексеми в текстах Лесі Українки простежити потребу вивчення не лише сучасних видань її творів, а й текстів автографів та першодруків. І що вкрай важливо – епістолярних текстів, які значною мірою слугуватимуть і аргументом, і фактом наших теоретичних узагальнень. Бо (і це найпосутніше) власне вони спростовуватимуть «помилковість» або «випадковість» функціонування тієї чи тієї лексеми в її ідіолекті (подібно до багатьох інших

у її активному словнику, і не тільки в повсякденному спілкуванні). Спробуємо простежити використання одного-єдиного слова в текстах Лесі Українки – *тільки*.

Матеріалом наших спостережень слугували насамперед епістолярні (меншою мірою – художні) тексти (для цього використано нове тритомове видання листів, у ньому максимально збережено авторський текст автографів і першодруків) [Листи 2016–2018] і дванадцятитомове зібрання творів Лесі Українки [Українка Леся 1975–1979], позначене, як відомо, значними редакторськими правками, в якому три останні томи вміщують її листування). На основі сучасного видання листів Лесі Українки (укладач – В. Савчук-Прокіп) методом суцільного вибору було сформовано реєстр усіх контекстів і варіантів актуалізації цієї лексеми, яка, як відомо, належить до реального, а не десятиліттями тиражованого (скоригованого) варіанта *тільки* в її найпершому поетичному тексті – «Надія», створеного Лесею Українкою в дитячому віці в Луцьку як емоційна рефлексія на відомі трагічні події, пов'язані з арештом її улюбленої тітоньки Єлі – Олени Антонівни Косач (Тесленко-Приходько). Саме в ньому й маємо першу експлікацію цього слова: «*Ні долі, ні волі у мене нема / Зосталася тільки надія одна*» (тут і далі вирізнення насиченим шрифтом наше – С. Б.). В усіх сучасних виданнях цей рядок узвичаєно експліковано так: «*Ні долі, ні волі у мене нема / Зосталася тільки надія одна*» (ЗТ-1: 72).

Для з'ясування первинного варіанта цього тексту («первовзору» (І. Франко)) варто було б скористатися саме першоджерелом – автографом (чорновим або чистовим («білим»)). Однак, як відомо, збереглася лише авторизована копія цього вірша з датуванням місця й року: Луцьк, 1880 [Жарких], яка власне й фіксує вживання лексеми *тільки* поруч із скоригованими пізніше іншими лексемами, зокрема, *їдна*.

Метод суцільного вибору на основі сучасного видання її листів засвідчив варіантність використання лексеми *тільки* / *тільки* в епістолярному спілкуванні Лесі Українки. Сформований реєстр контекстів і кількісні параметри зафіксованих лексем слугують переконливим аргументом для твердження про перевагу першого варіанта. Зокрема, лексему *тільки*, за нашими підрахунками,

вжито в епістолярних текстах 2186 разів, натомість варіант *тільки* – 98 (1 раз – *тільки-що*). Кількісні диспропорції їхнього використання – безперечні. Чисельна перевага інших фонетичних варіантів – *стілько*, *настілько*, *скілько*, *наскілько* супроти *тільки*, *стільки*, *настільки*, *скільки*, *наскільки* не просто очевидна, а й переконлива основа для кваліфікації їхнього регулятивного статусу в ідіолекті адресантки. Порівняймо: *стілько* – *стільки* 131:6, *настілько* – *настільки* 53:5, *скілько* – *скільки* 178:6, *наскілько* – *наскільки* 59:2.

До речі, перша збережена епістолярна фіксація цієї лексеми припадає також на час перебування Лариси Косач у Луцьку, що стверджує закономірність і послідовність вибору саме цього варіанта як основного в її слововжитку: і в повсякденному, і в художньому мовленні. У листі до бабусі Єлизавети Драгоманової (2(14).І.1881) вона повідомляла, зокрема, про сіру кицьку: «... в неї вже разь булы котынята та **тілько** имь никто не дававъ істы» (УЛ-1: 40).

Принагідно актуалізуємо загальновідоме: лексеми *тілько* / *тільки* мають в українській мові полісемантичний вияв. До того ж їм властивий і різний граматичний статус. Залежно від контексту, вони можуть бути зреалізовані і як прислівник, і як сполучник, і як частка), про що стверджує і «Словник української мови» (СУМ X: 139).

На противагу *тільки* лексема *тілько* має в академічному словнику узвичаєні обмежувальні маркери щодо ймовірного використання: «тілько, заст. і діал. тільки» (СУМ X: 141). Щоправда, в реєстрі персоналій, які вживали її – І. Котляревський, Т. Шевченко, Б. Грінченко, І. Нечуй-Левицький, П. Чубинський, П. Куліш, П. Гулак-Артемівський, Г. Хоткевич і Леся Українка. А отже, можна припустити, що ця лексема належала також не до пасивного словника згаданих мовців. Важливо й те, що її експліковано не лише для відтворення мовлення персонажів, але й автора. До того ж навіть наведені в словнику ілюстрації засвідчують використання цієї лексеми не межами якогось одного з діалектів із огляду на те, що згадані відомі мовні особистості були вихідцями з різних регіонів України, а отже, належали до різних територіальних мовних спільнот або принаймні зазнали, хоча б принагідно, їхнього впливу. А отже,

більш вірогідно інше, що саме такий варіант цієї лексеми мав у кінці XIX – на початку XX ст. загальномовний вияв. Однак переконливість і достовірність таких міркувань можлива тоді, коли буде здійснено лінгвістичний моніторинг фіксації цих лексем у корпусі всіх текстів цього часового відтинку. А поки що висловимо припущення, що чинники, які вплинули на її архаїзацію, навряд чи варто шукати лише в площині динаміки лексичної системи української мови.

До речі, крім цих двох варіантів, українському розмовному мовленню відомі й інші варіанти: *тільки* / *тількі*, *тіко*, *тіки* / *тікі*, які узвичасно перебувають сьогодні за межами літературної норми й функціонують здебільшого в говірковому мовленні. Зауважмо також, що маловідомі сучасному мовцю демінутивні варіанти *тілечко*, *тіленьки* фіксують і СУМ, і Словник Грінченка [Сум IV: 265]. У Грінченка, крім того, є також варіанти *тілки*, *тілко* [Сум IV: 265]. А *тільки* подано з ремаркою «нар.».

Для з'ясування ймовірного втручання в коригування цієї лексеми в інших художніх текстах Лесі Українки вдамося до автографів лише кількох поетичних текстів (за неможливості представлення ширшого контексту), щоб пересвідчитися в регулярності таких фактів. Порівняймо хоча б деякі фрагменти її відомих поетичних творів: «*Чи тільки терни на шляху знайду, / Чи стріну, може, де і квіт барвистий? / Чи до мети я певної дійду, / Чи без пори скінчу свій шлях тернистий*» («Мій шлях») (ЗТ-1: 59) і «*Чи тільки терни на шляху знайду, / Чи стріну може де і квіт барвистий, Чи до мети я певної дійду, Чи до пори скінчу свій шлях тернистий*» (автограф, дата: 22 мая 1890 р.). Як бачимо, зміни стосуються не лише лексеми *тільки*. Внесено також коректуру в пунктуаційну систему цього фрагмента. Замість прийменника *до* у часто вживаному в усному мовленні вислові з компонентом «*до пори*» в «канонічному» тексті з'являється прийменник *без*, що безперечно руйнує ідентичність авторської стилістики. І зовсім очікувано Лесине *чі* правлено на *чи*, хоча, як відомо, в листі до Івана Франка в часі підготовки до друку збірки «На крилах пісень» вона просила залишити його без змін: «7) *Слівце чі нехай так і буде, бо до нього ми звикли, така в нас вимова*» (Колодяжне, 14 (26).V.1892) (УЛ-1: 180).

Ключ до розгадки цієї не такої вже й «таїни» коректур лексеми *тільки* знаходимо в примітках до дванадцятитомового видання творів Лесі Українки: «Тексти листів подано за сучасним правописом із максимальним збереженням лексичних та морфологічних особливостей оригіналу. Винятки становлять лексеми, написання яких самою Лесею Українкою не усталено (наприклад: *тільки* – *тільки*, *скільки* – *скільки*). У таких випадках написання слів уніфіковано відповідно до сучасних норм» (ЗТ-Х: 426). Мотивація таких «уніфікацій» зрозуміла й виразна (до того ж благі наміри!) – максимально олітературнити слововжиток Лесі Українки, «осучаснити», просвітити її «сучасними» правописними «огнями». Звідси й очевидне факультативне вживання *тільки* в усьому корпусі епістолярних текстів дванадцятитомника (двічі: один раз у примітках і один – у листовному тексті). Лексема *тільки* має натомість 644 фіксації лишень у цьому томі (пор. також: *стілки* – 25, *настілки* – 17), 615 – в 11 т. (*стілки* – 38, *настілки* – 19), 727 – у 12 т. (*стілки* – 46, *настілки* – 13).

Спостережено: один раз у 12 томі все ж таки трапився «технічний» недогляд – і лексема *тільки* (єдина) залишилася не зредагованою: «*Робота тут, оскільки я тямлю, не тяжка, тільки одна фершалка не справляється тепер, бо трудно поспівати у всі «отділення». Панії тут ждуть тебе дуже, бо їм все-таки хочеться бути під наглядом справжньої лікарки, а не фершалки, отож вони все осаждають мене питаннями, чи то ти таки іменно приїдеши (чутки тут розходяться хутко, і вони вже знають про наші переговори)*» (до О. П. Косач (сестри), 6 червня 1908 р. Євпаторія) (ЗТ-12: 241). Пор.: «*Робота тут, оскільки я тямлю, не тяжка, тільки одна хвершалка не справляється тепер, бо трудно поспівати у всі „отдѣлення». Панії тут ждуть тебе дуже, бо їм все таки хочеться бути під наглядом справжньої лікарки, а не хвершалки, отож вони все осаждають мене питаннями, чи то ти таки именно приїдеши (чутки тут розходяться хутко і вони вже знають про наші переговори)*» (до Косач О. П. (сестри), Євпаторія, 24.V (6.VI) 1908) (УЛ-3: 281).

А тому логічно виникає сумнів (і як наслідок – заперечення) супроти доцільності привнесення не властивих авторці варіантів цих лексем і в її художніх текстах: *тільки, стільки, скільки, настільки, наскільки* замість тих, які визначають справжнє індивідуальне мовлення Лесі Українки.

Для того, щоб відчути небажаний вплив таких коректур на стилістику епістолярного тексту Лесі Українки варто вдатися до порівняння й інших контекстів дванадцятитомового видання й сучасного тритомника її листів: «**Тільки** вже мені трохи обридло це самотнє життя надто се погано під час слабості. Лежиши собі, дивишися в стелю, слухаєш вистріли бурі на морі та свист вітру межі кипарисами, а в хаті так тихо, а ніч така довга...» (ЗТ-Х: 420) і «**Тільки** вже мені трохи обридло це самотнє життя, надто се погано під час слабости: лежиши собі, дивишися в стелю, слухаєш вистріли бурі на морі та свист вітру межі кипарисами, а в хаті так тихо, а ніч така довга...» (УЛ-1: 495). Не можна не помітити виразної стилістичної дисгармонії цих двох мікроконтекстів. Втручанням в авторський стиль позначені не просто правописні виміри. Порушено ті ознаки, які уможливають пізнання стильової неповторності й словесного «присмаку» мовної парадигми епохи кінця ХІХ ст., актуалізованої в межах епістолярного спілкування певного кола комунікантів. Власне вони формують стилістику інших реєстрів мовного виміру українського соціуму й до невпізнання змінюють індивідуально-стильові доміанти адресантки.

Руйнацію індивідуального слововжитку, пунктуаційного й графічного малюнків в епістолярних текстах за кількістю спостережених можна беззастережно називати системною.

Парадоксальність саме таких редакторських втручань (і головне – їхня невмотивованість) безсумнівна. Вочевидь, доречнішою видавалася б у цій ситуації, навпаки, заміна лексеми *тільки* на *тільки*, зважаючи на кількісну перевагу вживання другої в епістолярному мовленні адресантки. А збереження авторської варіантності вживання цих лексем – це і була б та основна засаднича передумова видання таких текстів, що уможливило збереження індивідуального стилю. До того ж, якщо зважити на ту обставину, з якою уважністю (і вмотивованістю до вибору кожного слова) ставилася Леся

Українка у всіх своїх творах, про що стверджують непоодинокі факти її спілкування з редакторами щодо можливості / неможливості змін, зокрема, в її художніх текстах (про що йтиметься детальніше в одному з наших наступних досліджень).

Як зауважує Л. П. Мірошніченко, Леся Українка завжди ретельно працювала над текстами. Надсиланню чистового рукопису до друку «передувало великотрудне редагування авторки, яке вона слушно називала «виглажуванням» (м'яко), а гостріше, за Оленою Пчілкою, – «вигризкою». Найтяжче було їй самій калічити свій творчий текст, щоб хоч у такому вигляді, пройшовши цензуру, він все-таки потрапив до читача» [Мірошніченко 2013: 14]. І йшлося не лише про змістові правки текстів, а й, зокрема, про форму її «віршованих текстів», про потребу адаптації до різних правописних систем, яких дотримувалися ті чи ті видавництва. А тому й доводилося йти на певні поступки. Варто хоча б пригадати згаданий уже лист до Івана Франка (подібні діалоги з видавцями й редакторами не були поодинокими). Йдучи іноді все ж таки на деякі компроміси, вона, ймовірно, не полишала думки повернутися в перспективі до відтворення авторського, не скоригованого, не «скаліченого» тексту. Ствердженням правомірності таких припущень слугує те, як дбайливо вона зберігала саме свої автографи, своє «непопсоване» письмо, а тому й «передавала рукописи на «схов» до рук сестри Ольги чи до заряду бібліотеки Наукового Товариства імені Шевченка у Львові з проханням не відмовити прийняти її автографи» [Мірошніченко 2013: 15]: «одважуюся вдатися з проханням, щоб шановний Заряд не відмовив прийняти і мої рукописі в депозит з тим, щоб я або той, кому я те доручу, міг їх одержати назад в разі потреби» (УЛ-3: 668).

Для визначення ареалу побутування лексеми *тільки* поза текстами Лесі Українки, передусім у спілкуванні родини Косачів, вдамося хоча б побіжно до фіксації цієї лексеми в їхній епістолярній комунікації (це насамперед листи Михайла Косача [Косач 2018] і членів Косачівсько-Драгоманівської родин та їхніх друзів поміж собою [Листи 2003]). За частотністю живання в епістолярії Михайла Косача лексема *тільки* також має регулятивний вияв. У збережених 93 текстах вона має

193 вживання, варіант *тільки* – 31. Перші фіксації, подібно до епістолярного спілкування Лесі Українки, спостерігаємо в листах до бабусі Єлизавети в той самий «луцький» період: *«Там бачили, як ковзалося багацько хлопців і панів на коньках і стріляли в ціль, я теж стріляв, тільки не попав»* (до бабусі Є. І. Драгоманової, Луцьк, 5-го Янв[аря] 1881 г) (КМ). Востаннє Михайло актуалізує її в листі до матері з Харкова 1903 року (незадовго до своєї смерті): *«Не давай тільки ти Лесі багато писати й читати, взагалі сидіти за столом зігнувшись, виганяй її ходити чи сидіти надворі вдень у спеку»* (26.V.03) (КМ). А отже, вживання цієї лексеми не обмежене жодними часовими рамками, що стверджує беззастережно її органічність, ймовірно, не лише в епістолярному, а й у повсякденному слововжитку і Михайла.

Не менш активно послуговувалися цією лексемою й інші члени Косачівської родини, зокрема, мама, Ольга Косач-Драгоманова (*«До Ковалевських, Зеїчко, не їди пішки. Взагалі, багато пішки не ходи. Тільки з масажу можеш їти пішки»*) (до Михайла й Лесі, [весна 1889]) (Листи: 37), молодші брати й сестри. Функціонування цієї лексеми спостережено і в листах Людмили Драгоманової, дружини дядька Михайла, Маргарити Комарової, Василя Завілейського, Михайла Павлика, Максима Славинського, Юрія Сірого.

Можна припустити, що певним чином на функціонуванні одного з варіантів цих лексем міг позначився фактор адресата. Однак засвідчені фіксації навряд чи можна назвати такими, що їх зумовила комунікація лише з певним адресатом / адресатами, тобто йдеться, як свідчать наші спостереження, про якісь факультативні випадки, а не загальні тенденції. Йдеться радше про закономірності й регулятивність її вживання в межах родинної комунікації. Одним із чинників, що зумовили актуалізацію лексеми *тільки* в їхньому індивідуальному мовленні, очевидно, можна визнати говіркове середовище, тобто вплив західнополіського мовного побуту, в якому формувалися Косачівські діти. Водночас її «присутність» у слововжитку старших Косачів, формування мовних особистостей яких відбувалося, як відомо, за межами Західного Полісся й Волині – на Полтавщині й на Чернігівщині, слугує основою припущень,

що обидва варіанти (і *тільки*, і *тільки*) функціонували в тодішньому українському соціумі. Відсутність їх правописної кодифікації як можливих варіантів не може бути підставою твердження помилковості, анормативності використання в індивідуальному мовленні Лесі Українки. Особливо, якщо зважити на кількісні параметри актуалізації лексеми *тільки* в активному словникові кожного з членів принаймні Косачівської родини, про що стверджують насамперед епістолярні тексти. Художні твори лише розширюють коло її використання в індивідуальному слововжитку Лесі Українки. А тому, очевидно, маємо переконливі аргументи повернення цієї лексеми в сучасні академічні видання її текстів незалежно від їх функційного статусу: заради відновлення «справдешнього» ідіолекту авторки.

І насамкінець: у мене залилася «*тільки* надія одна», що чотирнадцятитомове видання творів Лесі Українки нарешті поверне питомий голос її авторського тексту, а отже, й індивідуального стилю.

Бойко Н. І., Коткова Л. І. Експресивний потенціал ідіолекту Володимира Винниченка: лексичні та фразеологічні складники: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 284 с.

Глуховцева К. Д. Дискурсивність особистості діалектоносія. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2015. III (11). Issue: 56, 2015. С. 48–51.

Гнатюк Л. П. Мовний феномен Григорія Сковороди в контексті староукраїнської книжної традиції: монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 446 с.

Голікова Н. С. Мова художньої прози Павла Загребельного: від слова до концепту: монографія. Дніпро: Акцент ПП, 2018. 432 с.

Голобородько К. Ю. Ідіостиль Олександра Олеся: лінгвокогнітивна інтерпретація: монографія. Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2010. 525 с.

Дужик Н. С. Мовна особистість Миколи Хвильового в аспекті стилістики та історії літературної мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1996. 20 с.

Жарких М. Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки. URL: <http://www.l-ukrainka.name/>.

Косач-Кривинюк О. Леся Українка. Хронологія життя і творчості Лесі Українки. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. 928 с.

Космеда Т. А. Комунікативна компетенція Івана Франка: міжкультурні, інтерперсональні, риторичні виміри. Львів : ПАІС, 2006. 328 с.

Космеда Т. А. Ego і Alter Ego Тараса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу: монографія. Дрогобич: Коло, 2012. 371 с.

Мірошниченко Л. П. Про збереження фонетичної системи Лесі Українки у майбутніх публікаціях її творів. *Спадщина: Літературне джерелознавство, текстологія*. Київ: Laugus, 2013. Т. VIII. С. 14–21.

Мялковська Л. М. Мова художніх творів І. С. Нечуя-Левицького: лексикографічна і лінгвокогнітивна рецепція : монографія. Київ: ВД Дмитра Бураго, 2019. 604 с.

Романченко А. П. Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу: комунікативні аспекти: монографія. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2019. 541 с.

Санченко Є. М. Елітарна мовна особистість: від діалектних витоків до літературної мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луганськ, 2019. 23 с.

Селігей П. Світло і тіні наукового стилю. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 627 с.

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗТ – Українка Леся. Зібрання творів: у 12 т. Київ: Наук. думка, 1975–1979.

КМ – Косач Михайло. Твори. Переклади. Листи. Записи кобзарських дум. Упоряд., біографія, коментарі та прим. Л. Мірошниченко. Київ: Видавничий Дім «КОМОРА», 2018. 592 с.

Листи – «Листи так довго йдуть...»: знадоби архіву Лесі Українки в Слов'янській бібліотеці у Празі. Упоряд., передмова та прим. С. Кочерги. Київ: Просвіта, 2003. 308 с.

Сум – Словарь української мови: в 4 т. Упор. з додатком власного матеріалу Б. Грінченко. Київ: Наук. думка, 1997.

СУМ – Словник української мови: в 11 т. За ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1970–1980.

УЛ-1 – Українка Леся. Листи: 1876–1897. Упоряд. Прокіп (Савчук) В. А., передмова Агеєвої В. П. Київ: Комора, 2016. 512 с.

УЛ-2 – Українка Леся. Листи: 1898–1902. Упоряд. Прокіп (Савчук) В. А. Київ: Комора, 2017. 544 с.

УЛ-3 – Українка Леся. Листи: 1903–1913. Упоряд. Прокіп (Савчук) В. А. Київ: Комора, 2018. 736 с.

REFERENCES

Boiko, N. I., Kotkova, L. I. (2017). Expressive means potential of Volodymyr Vynnychenko's idiolect: lexical and phraseological elements. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia (in Ukr.).

Hlukhovtseva, K. D. (2015). Discursivity of dialect speaker personality. *Science and Education a New Dimension. Philology, III (11), 56*, 48–51 (in Ukr.).

Hnatiuk, L. P. (2010). The linguistic phenomenon of Hryhorii Skovoroda in the context of the old Ukrainian book tradition. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet» (in Ukr.).

Holikova, N. S. (2018). The language features of Pavlo Zahrebelny's prose: from word to concept. Dnipro: Aktsent PP (in Ukr.).

Holoborodko, K. Yu. (2010). Oleksandr Oles' idiostyle: linguo-cognitive interpretation. Kharkiv: Kharkivske istoryko-filolohichne tovarystvo (in Ukr.).

Duzhyk, N. S. (1996). Linguistic personality of Mykola Khvylovy in the aspects of stylistics and history of the literary language: PhD Dissertation Abstract. Kyiv (in Ukr.).

Zharkykh, M. Encyclopedia of the life and works. URL: <http://www.l-ukrainka.name/> (in Ukr.).

Kosach-Kryvyniuk, O. (2006). Lesya Ukrainka. Lesya Ukrainka's life and work chronology. Lutsk: Volynska oblasna drukarnia (in Ukr.).

Kosmeda, T. A. (2006). Ivan Franko's communicative competence: intercultural, interpersonal, and rhetorical dimensions. Lviv: PAIS (in Ukr.).

Kosmeda, T. A. (2012). Taras Shevchenko's Ego and Alter Ego in the communicative space of diary discourse. Drohobych: Kolo (in Ukr.).

Miroshnychenko, L. P. (2013). Preserving Lesya Ukrainka's phonetic system in the upcoming publications of the poetess' works. *Heritage. Source Studies in Literature. Textology, VIII*, 14–21 (in Ukr.).

Mialkowska, L. M. (2019). The language features of I. S. Nechuy-Levytsky's fiction: lexicographic and linguo-cognitive reception. Kyiv: VD Dmytra Buraho, 2019. 604 p. (in Ukr.).

Romanchenko, A. P. (2019). Elite linguistic personality in the scientific discourse space: communicative aspects. Odesa: Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I. I. Mechnykova (in Ukr.).

Romanchenko, A. P. (2019). Elitist Linguistic Personality in the Scientific Discourse Space: Communicative Aspects: PhD Dissertation Abstract. Luhansk (in Ukr.).

Selihei, P. (2016). Light and shadows of scientific style. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia» (in Ukr.).

LEGEND

ЗТ – Ukrainka, L. (1975–1979). Collection of works. Vols. 1–12. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.).

КМ – Kosach, M. (2018). Writings. Translations. Letters. Kobzar records. Kyiv: Komora (in Ukr.).

Листи – Kocherha, S. (ed.). (2003): «Letters take a long way to addressee» – materials of Lesya Ukrainka's archive at the Slavic Library in Prague. Kyiv: Prosvita (in Ukr.).

Сум – Hrinchenko, B. (Ed.). (1997). Dictionary of the Ukrainian Language. Vols. 1–4. Kyiv: Naukova Dumka (in Ukr.).

СУМ – Bilodid, I. K. (Ed.). (1970–1980). Dictionary of the Ukrainian Language. Vols. 1–11. Kyiv: Naukova Dumka (in Ukr.).

УЛ-1 – Ukrainka, Lesia. (2016). Letters: 1876–1897. Kyiv: Komora (in Ukr.).

УЛ-2 – Ukrainka, Lesia. (2017). Letters: 1898–1902. Kyiv: Komora (in Ukr.).

УЛ-3 – Ukrainka, Lesia. (2018). Letters: 1903–1913. Kyiv: Komora (in Ukr.).

Статтю отримано 12.11.2020

Svitlana Bohdan

ABOUT 'TIL'KO' AND NOT ONLY IN LESYA UKRAINKA'S LINGUISTIC CREATIVITY: IN SEARCH OF IDIOSTYLE

The article elucidates the regularities of the use and functioning features of the lexemes *til'ko* and *til'ky* in Lesya Ukrainka's autographs

and published epistolary and poetic texts. The study, using the comparative analysis approach, proves that both lexemes have the status of variants and are fixed in the similar semantic contexts. The actualization of the lexemes in the usus of the Ukrainian language confirms that they are polysemantic by nature and grammatically heterogeneous. The case study has revealed a clear quantitative dominance of using the variant *til'ko* in autographs. But the form has been repeatedly corrected, mostly in the epistolary texts. The study of the twelve-volume edition of Lesya Ukrainka's works confirms the statement. Although we come across the use of the lexeme *til'ko* in the poetic texts, such facts are less frequent and reveal the general tendency of editors to replace the lexeme, arguing the need to avoid this variant, most obviously, due to classifying it as dialectal and atypical in the speech of a person who ought to serve a model of modern literary language. Epistolary texts of the nearest relatives of the Kosachs and Drahomanovs families have been also used in the case study to determine the organicity or, on the contrary, the accidental presence of the lexeme *til'ko* in the vocabulary of Lesya Ukrainka. It favorably authenticated the naturalness of its use.

The key findings of Lesya Ukrainka's epistolary and poetic microcontexts comparison, both author's and edited, argue that proofreading not only changes but, in fact, destroys the authentic text, distorts the individual style, and hinders the research process. We are to restore these features in modern editions of Lesya Ukrainka's works and offer the scholars a genuine, rather than 'retouched', individual style of the author.

Keywords: idiolect, autograph, epistolary text, artistic text, word usage, idiostyle.